

TRAUMĂ ȘI BOALĂ ÎN ROMANUL *CA SĂ NU SE ALEAGĂ PRAFUL DE TOATE* DE COSMIN PERȚA
TRAUMA AND ILLNESS IN THE NOVEL *CA SĂ NU SE ALEAGĂ PRAFUL DE TOATE* [LEST ALL TURN TO DUST] BY COSMIN PERȚA

DOI: [10.56177/AUA.PHILOLOGICA.3.26.2025.art.1](https://doi.org/10.56177/AUA.PHILOLOGICA.3.26.2025.art.1)

Conf. univ. dr. GEORGETA ORIAN
Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

Abstract: *The article explores certain aspects of trauma and illness in the novel *Ca să nu se aleagă praful de toate* [Lest All Turn to Dust] (Polirom, 2023) by Cosmin Perța, one of the best-known contemporary Romanian writers. The landscape of trauma we are interested in is Romania during the transition period – the early years of Romanian society in post-communism. The novel follows the evolution of a character with anti-hero traits, a symptomatic „case study” for an entire society. Cosmin Perța's fiction can be read through an interpretive lens that includes the analysis of childhood traumas and the pathological conditions they trigger. The main character's identity (both individual and social) is deconstructed and reconstructed according to these two coordinates. A close reading of the novel allows for the examination of issues such as: alcoholism, physical and verbal violence, drugs, loan sharking, prostitution, murder, and addiction to aggressive behavior. Beyond all this, the novel also carries therapeutic value, as well as sequences of a disturbing lyricism (the writer turns to prose from a poetry background).*

Keywords: *Post-communist Romania; contemporary Romanian literature; trauma narrative; trauma and illness studies*

În deschiderea unui volum absolut necesar în peisajul critic românesc actual (demers colectiv pe care îl și coordonează, inaugurând cu acest prilej Colecția „Literatură și Medicină” a Editurii Eikon), Emanuela Ilie remarcă două aspecte care circumscriu și interesele lucrării de față: (1) „cantitatea impresionantă de cărți de poezie, proză de ficțiune și memorialistică de boală care au apărut într-un ritm din ce în ce mai alert în deceniile postcomuniste” și (2) „realitate(a) metacritică aflată cumva într-un raport de inversă proporționalitate cu literatura de boală și traumă. Pe cât de bogată este ultima, pe atât de săracă este producția de lucrări teoretice serioase care să o problematizeze, așezând-o într-un câmp de dezbateri apt să valorizeze atât metode specifice studiilor literare sau culturale, cât și modalități de lucru cu adevărat *intersecțional(e)*. Provenind, bunăoară, din zone precum *illness studies*, *disability studies* ori *trauma studies*.”¹ În zona de interes a acestui câmp literar invocat de cercetătoarea de la Iași (câmp căruia i-a dedicat studii serioase²) pare să se plaseze și romanul *Ca să nu se aleagă praful de toate*

¹ Emanuela Ilie (coordonator), *Cuvânt înainte*, în vol. *Infernul cotidian. Imaginarul bolii în literatura română*, București, Editura Eikon, 2025, p. 7.

² De ar fi să amintim aici doar *Corpuri, exiluri, terapii*, prefată de Doru Scărlătescu, Iași, Cartea Românească Educațional, 2020.

(Polirom, 2023) de Cosmin Perța³, unul dintre cei mai cunoscuți scriitori români actuali. Peisajul traumei care ne interesează este România din perioada tranziției postdecembriste – primii ani ai societății românești în postcomunism. Romanul urmărește traiectoria unui personaj cu calități de antierou, un „studiu de caz” simptomatic pentru o întreagă societate. Ficțiunea lui Cosmin Perța poate fi citită într-o grilă de lectură care include analiza traumelor copilăriei și a afecțiunilor patologice provocate de acestea. Identitatea personajului principal – atât sub raport individual, cât și social – este de-construită și re-construită în funcție de aceste două coordonate. Lectura atentă a romanului permite sondarea unor probleme precum: alcoolismul, violența fizică și verbală, drogurile, cămătăria, prostituția, crima, dependența de comportamentul agresiv. Dincolo de toate acestea, romanul are și o valoare cathartică și terapeutică⁴, precum și secvențe de un lirism tulburător (scriitorul vine în proză dinspre poezie⁵).

Întâmpinat cu entuziasm („am citit romanul *Ca să nu se aleagă praful de toate* ca pe un excelent manual de (bune) practici literare, în care vedem nu doar o deconstrucție a ideii de personaj, apoi a ideii de erou, ci și a ideilor de verosimilitate, de excepționalism, de scriitură la persoana I. În egală măsură, vedem o excelentă dozare – chiar și în acest, în fond, exercițiu teoretic-literar – a ritmului acțiunii, cu pauze de respirație, cu o retorică naiv-sentimentală amestecată cu sânge și picioare rupte”⁶) sau cu unele rezerve („Singura și cea mai mare problemă este că schimbarea de direcție [dinspre literatura fantastică înspre realismul social, n.n.] nu-i reușește lui Perța. Romanul se pierde într-un senzaționalism previzibil, din care Samson iese cel mai rău.”⁷; „Din păcate, acțiunea tratată expeditiv (nu mi s-a părut minimalism, ci un soi de neglijență), abundența de stereotipuri legate de crima organizată, niciunul prea aprofundat, și situațiile neverosimile dăunează în economia cărții, care anunța un potențial uriaș. Acțiunii îi lipsesc detaliile, iar eliminarea dialogurilor îndepărtează și ea cadrul de cititor, făcând empatia cu personajul mai dificilă.”⁸), romanul se adresează într-un

³ Cosmin Perța, *Ca să nu se aleagă praful de toate. O poveste violentă*, Polirom, 2023, colecția „Ego. Proză”. Toate citatele vor fi după această ediție.

⁴ Chiar dacă autorul mărturisește a nu fi luat în calcul o atare intenție: „Cam ca orice cartea de-a mea, și aceasta a pornit dintr-un soi de mică obsesie. M-am format în lumea aceea și în anii aceia și, cu toată reziliența, sunt lucruri care m-au urmărit. Mici fantome ale trecutului. Dar intenția nu a fost de scriere terapeutică, sunt chestiuni cu care m-am împăcat de mult (poate de asta le-am și putut scrie), ci am simțit-o mai mult ca pe o datorie dublă. În primul rând față de un vechi prieten al meu din acea perioadă, care a fost ucis în stradă, și în al doilea rând față de cea mai proaspătă generație, care nu mai are acces la contextul de atunci și anumite lucruri îi sunt de neînțeles (sau de necrezut).” V. *Trei răspunsuri despre romanul „Ca să nu se aleagă praful de toate” de la autorul lui, Cosmin Perța*, în „Familia”, 4 mai 2023, text disponibil online pe site: <https://revistafamilia.ro/?p=7377> [data accesării: 21 iunie 2025].

⁵ În „rețeaua” poeziei românești a anilor 2000, Grațiela Benga îi găsește locul în zona „manierismului neoexpresionist”, alături de Dan Coman, Ștefan Manasia, Andra Rotaru, Florin Partene, Tudor Crețu, după ce pune sub lupă volumele *Zorovavel* (2002), *Santinela de lut* (2006), *Fără titlu* (2011), în vol. *Rețeaua. Poezia românească a anilor 2000*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2016, Colecția Aula Magna, Seria Filologie, pp. 310-313.

⁶ Florina Pîrjol, *Pulp fiction by Cosmin Perța*, în „Timpul”, nr. 26/3 iunie 2023, text disponibil online pe site: <https://revistatimpul.ro/pulp-fiction-by-cosmin-perța/> [data accesării: 1 august 2025].

⁷ Mihnea Bălici, *Samson scrie un roman*, <https://www.scena9.ro/article/cronica-roman-cosmin-perța-ca-să-nu-se-aleagă-praful-de-toate> [data accesării: 3 iunie 2025].

⁸ Alexandru Lamba, *Ca să nu se aleagă praful de toate, ci doar de acțiune*, <https://revistafamilia.ro/?p=8149> [data accesării: 3 iunie 2025].

mod acut atât celor care au trăit perioada de referință pentru rama ficțională („toxicii ani 90”⁹), cât – mai ales – celor care nu au trăit-o și o percep drept neverosimilă, ca „felie” de istorie recentă. Însă trauma individului e multiplicată la infinit în cea socială, comunitară: după jumătate de secol, societatea românească pare să nu-și fi vizitat suficient de profund traumele, astfel încât să le poată integra (și depăși). Asupra zonei de profunzime atrage atenția lectura Grației Benga: „La prima vedere, romanul (subintitulat *O poveste violentă*) e biografia unui marginal într-o lume brutală, cu scene tari și limbaj pe măsură. În realitate, cartea pune probleme serioase – nu în ceea ce privește tehnica narativă, ci prin faptul că, dincolo de angrenajul ei simplu, povestea coboară la rădăcina epistemică a anilor ’90 și ridică întrebări despre cum și cât putem cunoaște din ce este lumea și ce suntem noi.”¹⁰

Structural alcătuit din cincisprezece capitole cu titluri sugestive și două texte-fantă (*I. Gaterul; II. Paradis; III. Liceul; IV. VIVA; V. Fane Șmenaru; VI. Nana Gabor; VII. Valuțiștii; VIII. Culturiști și karatiști; IX. Dodon; X. Ilona și Olandezul; Intermezzo I; XI. Dinu Măcelaru; XII. Secția; XIII. Gore; XIV. Drogurile; Intermezzo II; XV. Ca să nu se aleagă praful de toate*), romanul dă dovadă (și) de un vădit caracter „cinematografic” (a și câștigat, de altfel, prima ediție a concursului „Book to Screen – Bun de filmat” organizat în cadrul Bookfest 2024 și destinat „promovării cărților cu potențial de ecranizare”¹¹). Trăsătura aceasta nu e involuntară, ci mărturisit-programatică: „E până la urmă o poveste pe care am vrut-o și fidelă din punct de vedere istoric, dar și alertă, cinematografică, dinamică. Eu scriu pentru un altfel de cititor. Unul ce vine dintr-o paradigmă nouă, a vitezei, a eficienței, a directetei. [...] Nu sunt rezumate, ci e un stil. Să fii concis și expresiv și să știi să dozezi minimal și eficient e mult mai dificil decât s-ar putea crede. Eu vin spre proză dinspre poezie, urăsc abundența de cuvinte, îmi place limbajul esențializat, minimal, care mizează pe simplitate. [...] Prin urmare, citești cartea asta cum v-ați uita la un film.”¹² Dacă cele cincisprezece capitole pot fi asimilate unor aparente „sinopsisuri”¹³ cu evidentă miză narativă (le-aș numi mai

⁹ Și care, să afirmăm răspicat, alături de Remus Boldea, „sunt anii de pe urma cărora achităm până azi nota de plată”: V. Samson, *prietenul meu*, în „Familia”, 19 iunie 2023, text disponibil online pe site <https://revistafamilia.ro/?p=7812> [data accesării: 3 iunie 2025].

¹⁰ Grația Benga, *O șansă în plus*, în „Orizont”, serie nouă, anul XXXV, nr. 3 (1691)/martie 2023, p. 11.

¹¹ Claudia Tokacs, *Book to Screen: Pro TV va adapta “Ca să nu se aleagă praful de toate” de Cosmin Perța. Romanul a câștigat prima competiție a cărților bune de filmat*, <https://rasfoala.com/2024/06/05/book-to-screen/>: „Prima ediție Book to Screen – Bun de filmat, organizată de revista Matca în colaborare cu Asociația Editorilor din România (AER), Alianța Producătorilor de Film (APF) și PRO TV, s-a încheiat cu anunțarea câștigătorului premiului *De la Carte la Film*. Premiul a fost acordat scriitorului Cosmin Perța, pentru romanul *Ca să nu se aleagă praful de toate* (Editura Polirom, 2023).” [data accesării: 20 iunie 2025].

¹² ****, Trei răspunsuri despre romanul „Ca să nu se aleagă praful de toate” de la autorul lui, Cosmin Perța*, loc. cit. În cronică sa, Florina Pîrjol scoate în evidență aceleași calități ale cărții: „mai există o a doua lectură, și cred că pariul autorului mizează pe această lectură de aprofundare: să exerseze sau să demonstreze valabilitatea unei/unor formule pe o tramă simplă, pe o schiță epică minimală. Arhitectura narativă e pariul lui Cosmin Perța, nu epicul, și nici măcar efectele stilistice, și cred că avem de-a face cu unul dintre cei mai buni constructori de proză ai generației tinere.” Florina Pîrjol, *Pulp fiction by Cosmin Perța*, loc. cit.

¹³ ****, Trei răspunsuri despre romanul „Ca să nu se aleagă praful de toate” de la autorul lui, Cosmin Perța*, loc. cit. Termenul se regăsește în comentariul lui Alexandru Lamba („Familia”, art. cit.): „relatarea care, deși e la persoana întâi, e atât de lapidară încât dă impresia unui synopsis, mai degrabă

degrabă secvențe, pentru a rămâne în paradigma cinematografică), în *Intermezzo I* și *II* scriitorul „rupe” ritmul, vocea narativă devine confesivă, meditativă, aproape „lirică”¹⁴ (deși mostre de lirism ca aceasta – „Tăcerea are ceva viu uneori. E ca un animal lângă care stai și-l auzi cum respiră și știi că e bine. Nu ai nevoie de altceva. Uneori stau singur la masa mea, fără tovarăși, nu văd în jur, nici nu aud muzica, oricât de tare ar fi. Sunt doar eu cu animalul din mine.” – se mai găsesc întrețesute în partitura „dură” a personajului-narator și martor al tranziției).

De ce anume „se alege praful” în romanul lui Cosmin Perța? – în cronică sa, Florina Pîrjol găsește titlul¹⁵ „cel puțin provocator, mai curând de film decât de carte, un vers, poate, dar un vers cu rol de *statement*: romanul vorbește mai mult despre principii, scheme, structuri textuale, despre consistența (și esența) răului mare divizat în forme de rău mai mici, îngăduite, pasabile decât despre un erou și povestea lui.”¹⁶ Conform principiului *pars pro toto*, „se alege praful” cam de tot ce gravitează în jurul protagonistului Samson – familie (relația dintre soți, relația tată-fiu), școală (exmatriculare, conflicte, bullying, abandon), societate (tranziția postcomunistă), viață privată și publică etc. –, prin filtrul abia camuflat al traumei (trans)generaționale, ca un efect al unei vechi ziceri-blestem („Alege-s-ar praful de toate!”)¹⁷.

În orizontul traumei...

Dintre „cele 10 traume ale copilăriei”, așa cum sunt enunțate de psihologi¹⁸, Samson „bifează” întristător de multe: **(1) abuzul fizic**, în mod repetat („Ca atunci

decât a unei povești finisate, adresate publicului. Naratorul pare că nu are răbdarea să-l conducă pe cititor prin cadre, ci-i servește acțiunea de-a gata. De parcă ar vrea să dea un contraexemplu pentru celebrul *show, don't tell*, această năvelă se mulțumește să transmită niște informații pe scurt, fără a arăta cum anume se întâmplă cele relatate.” În interviul citat mai sus, cum am văzut (v. supra, nota 12), scriitorul își mărturisește preferința pentru acest stil, profesat cu vădită intenție.

¹⁴ Întrebat de Zenob, pentru „Ficțiunea”, „Unde, în ce secvențe, episoade, dialoguri ai ascuns poemele acelor zile?”, scriitorul răspunde: „În cele două *Intermezzo*-uri. Acolo am încercat să comprim poezia acelor zile, a acelor ani, a aceluși mod de viață.” V. Cosmin Perța: „*Cred că mesajul cărții e problema cititorului*”, în „Ficțiunea” (Invitații lui Zenob), nr. 156/67-68 (serie nouă)/10 aprilie 2023, text disponibil online pe site: <https://fictiunea.ro/2023/156/art4/> [data accesării: 1 august 2025].

¹⁵ Pot fi invocate aici și cunoscutele versete din *Facerea* (3:19): „Întru sudoarea feței tale îți vei mânca pâinea, până te vei întoarce în pământul din care ești luat; căci pământ ești și în pământ te vei întoarce!” și *Ecclesiast* (3:19,20): „toate sunt deșertăciune. Toate se duc în același loc; toate din țărână s-au făcut și toate în țărână se vor întoarce” (*Biblia*, ediția Anania, 2018, p. 854). Bartolomeu Valeriu Anania a optat pentru cuvintele „pământ” și „țărână”, însă formula sintetică „Ashes to ashes, dust to dust” (în care „cenușa” și „praful” echivalează „pământul”/„țărâna”) facilitează apropierea dintre versetele menționate și titlul romanului lui Cosmin Perța.

¹⁶ Florina Pîrjol, *Pulp fiction by Cosmin Perța*, loc. cit.

¹⁷ Formulă completată și de eventuale semnificații derivate din încercarea de traducere, în engleză, spre exemplu, sintagma-nucleu din titlu: *all ends in smoke/ go up in smoke, (something) is going down, it all goes away, everything turns to hell, it will never be* ș.a., formule care – toate! – par să i se adreseze lui Samson.

¹⁸ A se vedea site-uri de specialitate care informează, sintetic, asupra acestora, ca, spre exemplu: <https://neurotherapy.clinic/2024/02/16/cele-10-traume-ale-copilariei-si-pericolul-pe-care-acestea-il-reprezinta/> [data accesării: 15 iunie 2025]. Traumele copilăriei includ: abuzul fizic (violența fizică direct orientată asupra copilului), abuzul sexual (pare să fie cel care impactează cel mai mult persoana traumatizată), abuzul emoțional (care implică bullying, comparația cu ceilalți, critici și insulte), neglijarea emoțională (părinții sau adulții din jur omit să cultive emoțiile copilului în așa fel încât acesta să-și poată da voce să exteriorizeze tristețea, frica, neputința, frustrarea), neglijarea fizică (copilul se simte neîngrijit în privința nevoilor de bază: hrană, îmbrăcăminte, igienă etc.), lipsa unui

când eram mic și, cum nu aveam note bune la școală, tata voia să mă pedepsească. Și, pentru că știa deja că nu simt durere, inventase o metodă nouă. Mă băga în ciubărul din care se adăpau vacile și, ținându-mi mâna în gât, mă scufunda în apă până nu mai aveam aer. Apoi repeta până era aproape să mă înec.”) – tip de abuz care circumscrie și scena de debut a romanului, expunerea (vizuală și auditivă) la un episod traumatizant, sinuciderea unui câine pe calea ferată: „Ați văzut vreodată un câine care se sinucide? Eu am văzut. Eram mic, o conduceam pe mama la gară, mergea la tratament, la Cluj. Când s-a auzit sirena locomotivei, a ieșit din spatele gării, s-a dus și s-a pus fix pe linie. Era bătrân, lihnit și bolnav. Își târa un picior și i se vedeau coastele. Oamenii au început să strige la el și să arunce cu pietre, ca să se dea de pe linie, dar nu s-a mișcat. Când l-a tăiat locomotiva în două, tata mi-a pus mâna la ochi. Am auzit doar un scâncet. Nici n-a urlat. Doar a scâncit ușor. Apoi m-a luat repede de acolo și n-am apucat nici să o iau pe mama în brațe.”; (2) *abuzul emoțional* („Problema e că, deși nimeni nu îndrăznește să-mi spună în față, știu că ceilalți mă cred prost. De asta nu-mi place la școală. Am fost mereu mai încet, dar nu sunt prost.”; „La o oră, proful de mate a început să se amuze cu toată clasa pe seama unei lucrări de-ale mele, spunând că nu merită nici măcar punctul din oficiu și că sunt un dezastru ambulant.”; tip de abuz certificat și de teama că ar putea fi văzut citind și colegii ar râde de el); (3) *neglijarea fizică* („Mama s-a întors de la Cluj într-un sac, n-am avut bani să cumpărăm un sicriu.”; „Aici sunt doar cu tata și de cele mai multe ori el bea spirt și adoarme și rămân singur.”; „De când o murit mama, n-am mâncat o masă caldă făcută acasă. Știe să gătească [tata], când eram mic, țin minte, făcea ciorbe și ciulamale și tot felul, gătea cot la cot cu mama”; „de cocioaba în care trăim n-aș prea putea spune asta [că e „acasă”, n.n.]. Un pat în care să pui capul când nu mai poți de oboseală. Niște pereți scorojiți de igrasie. Un acoperiș putred care cade pe noi. O bucătărie cu mucegai, camere cu pânze de păianjen”; „Sunt sărac, mă îmbrac neîngrijit și murdar, dar nu mi-e frică de nimeni.”; „De o săptămână făceam foamea.”; „Tata nu a lăsat niciun ban. A băut și ultimul leuț și de-abia dup-aia a murit.”); (4) *neglijarea emoțională* (copilul, de aproximativ 4 ani la moartea mamei, nu își poate exprima tristețea și nu îi este îngăduită experiența doliului – „Știam că mama nu mai e acasă și Crăciunul nu mai avea să fie niciodată la fel.”; ca adolescent, își refuză doliul, după moartea tatălui); (5) *lipsa unui părinte/ abandonul* (moartea mamei – „eram mic”, moartea tatălui alcoolic în intervalul adolescenței: „Câteodată mă compar cu tata. Ce-aveam noi în comun? Aveam același sânge măcar? Am avut-o pe mama. Mai mult el, eu nu prea am apucat. Și am avut în comun toate căcăturile de zi cu zi din timpul conviețuirii noastre. Mai mult eu, că lui nu-i prea păsa. Așa că ce avea el de-a face cu mine? De ce mă tot apăsa? De ce simțeam durere după moartea lui? Aș fi preferat să simt

părinte (generată de separarea/divorțul părinților) – resimțită ca abandon de către copii, abuzul de substanțe în familie (droguri, alcool sau jocuri de noroc), violența domestică (în special, agresarea mamei în aceeași încăpere în care se află și copilul sau agresarea altor membri din familie), părinte aflat în închisoare (datele arată că 30% dintre copiii celor aflați în închisoare dezvoltă probleme de sănătate mintală pe parcursul copilăriei sau adolescenței), tulburare mintală în familie (care poate fi percepută și asimilată în așa fel încât să genereze o traumă copilului); la acestea se adaugă foamea, sărăcia, războiul, calamitățile naturale (cutremure, inundații, incendii).

durere fizică decât durerea aia din piept și din stomac. Din cap.”); (6) *abuz de substanțe în familie* (alcoolismul tatălui, de care, pentru un timp, are parte și fiul: „M-am scufundat în alcool, la VIVA. Simțeam că fac o greșală. Aurul ca aurul, dar rușinea de a intra într-o familie de țigani era prea mult. Mama s-ar fi răsucit în mormânt. Tata... cui dracu’ îi păsa ce părere ar fi avut alcoolicul ăla. Dar mama nu m-ar fi iertat. Și apoi cum mai aveam să dau eu ochii cu oamenii pe stradă. Era mult prea mult pentru capul meu, așa că am mai turnat niște vin.”) ș.a. Analizând „băutura ca element de recuzită narativă”, Emanuela Ilie punctează: „Cel mai des, însă, alcoolul – consumat fie de protagoniștii înșiși, fie de cei care le influențează hotărâtor destinele – are un rol distructiv, determinând maturizări forțate, dureros de brutale sau provocând prăbușiri de tot felul, conform unei scheme factuale simple, ce presupune fie abrutizarea repetată, fie abandonul parental. [...] pentru scriitorii altfel autenticiști din promoțiile mai recente, el poate pigmenta, (in)conștient, etape întunecate ale formării individuale.”¹⁹ La acest capitol, romanul lui Perța stă alături de texte produse de Adrian Schiop, Vera Ion, Cătălin Ceaușoglu, Dorian Dron, Cornel George Popa, Mariana Buruiiană, Vasile Ernu, Liliana Corobca, Tatiana Țibuleac, Cristina Nemerovski ș.a., pe un fundal dominat de Radu Aldulescu, Cristian Fulaș, Bogdan Coșa, în paginile cărora răul colectiv, comunitar include și (sau mai ales) ravagiile produse de alcool.

Orfanul Samson nu-și permite „luxul” unei depresii, deși, iată, ar avea toate argumentele. În schimb, dezvoltă dependența de comportamentul agresiv (și, temporar, cea de alcool și de „păcănele”). Este documentat științific că absența iubirii, a emoțiilor și experiențelor pozitive reprezintă un factor esențial în dezvoltarea dependențelor²⁰. Trecut prin grila oferită de Asociația Română de Psihiatrie și Psihoterapie (ARPP), personajul din romanul lui Cosmin Perța pare să aibă o „personalitate antisocială (psihopatică sau sociopatică)”²¹, încadrabilă, între principalele afecțiuni psihiatrice, în categoria tulburărilor de personalitate (Samson ia taxe de protecție, fură, împarte pumni în stânga și în dreapta, bate profesori, bagă oameni în spital, dintre care unii ajung în comă etc.). Limbajul agresiv al lui Samson-naratorul dublează stările de furie, frustrare, anxietate, neputință ale lui Samson-personajul („M-a luat ceața din cap și am început să-i lovesc. Tare, cu sete, dar numai la corp. Până le-a dat sângele și pe gură, și pe nas. Apoi i-am dezlegat, i-am lăsat pe jos și-am plecat pe unde-am venit. Pistolul l-am aruncat în râu. N-

¹⁹ Emanuela Ilie, *Patologii ale excesului. Dependență și traumă în proza postcomunistă*, în vol. Emanuela Ilie (coordonator), *Infernul cotidian. Imaginarul bolii în literatura română*, București, Editura Eikon, 2025, p. 81.

²⁰ Radu Țincu, *Învinge dependența. Ghid de înțelegere, prevenție și recuperare*, București, Bookzone, 2024.

²¹ <https://e-psihiatrie.ro/resurse-pentru-public/tulburarile-de-sanatate-mintala/>: „aceste persoane ignoră fără milă drepturile și sentimentele celorlalți; îi exploatează pe ceilalți în scopul unor câștiguri materiale sau satisfacții profesionale (spre deosebire de persoanele narcisice care îi exploatează pe ceilalți deoarece cred că superioritatea lor îi îndreptățește să facă acest lucru); au toleranță scăzută la frustrare; nu anticipează consecințele negative ale comportamentului lor antisocial și nu simt remușcări sau vinovăție după aceea; aceste persoane pot explica logic și veridic comportamentul lor sau dau vina pe alții; această tulburare de personalitate este adesea asociată cu alcoolismul, dependența de droguri, infidelitatea, promiscuitatea, eșecul profesional, schimbările frecvente de domiciliu și condamnarea la închisoare”.

aveam eu ce să fac c-un pistol. Au stat în spital două luni. Și dacă mureau, le futeam nația-n cur. Nu-mi păsa.”). Toleranța la violență îi crește treptat, astfel încât „doza” (uneori zilnică) de agresiune devine de multe ori insuficientă. „Povestea violentă”²² a lui Samson crește în spirală, odată cu intensificarea emoțiilor/frustrărilor și problemelor cu care se confruntă (și cărora le găsește „soluții” care îl duc într-un nou nivel al spiralei respective).

...și al bolii

„Motorul” întregii acțiuni – dacă nu singurul, atunci cel mai important – este afecțiunea de care suferă Samson: **CIP** (Congenital Insensitivity to Pain), o boală genetică rară („Știu și eu și știe și el că nu simt nimic. Pe la nouă ani, tot aici, la gater, finisam o bucată de cherestea și nu știu cum n-am fost atent și mi-a intrat lama circularului în antebraț. S-a dus până la os, puteam să-mi pierd mâna. Dar n-am simțit nimic, m-am prins doar când m-a împroșcat tot sângele ăla în față. La spital, când m-a dus tata să mă coasă, doctorul m-a întrebat cum de n-am simțit nimic. Nu știu ce să-i zic. Nu știam ce-i durerea. Mi-a făcut niște teste, era curios, și cică aveam cip, așa mi-a zis, că am cip, apoi mi-a explicat că înseamnă insensibilitate congenitală la durere.”). Sugestiile mitologice ale numelui („De atunci mi-au spus toți Samson și așa mi-a rămas numele. Nu știu exact cine a fost Samson ăsta, am înțeles că era ceva mare și tare prin Biblie. Eu n-am citit Biblia.”²³) și profilul fizic al personajului („Eu am 17 ani, doi metri și 130 de kilograme. Dar nu vezi grăsime pe mine, proful de sport zice că sunt o bucată compactă de mușchi. Nu-s definit, cum sunt ăia de prin revistele de culturism, sunt doar mare și lemnos, ca lemnul pe care îl lucrez.”; „Am dus mâna la țeastă și-am pipăit. Nu mai curge așa mult sânge. Am două găuri în cap, nu una, una de intrare și una de ieșire. Nu știu cine a tras, dar n-a nimerit prea bine. Nu știu ce caut aici. Încerc să îmi amintesc cum mă cheamă, dar nu reușesc. Fac un efort. Știu că am 22 de ani, doi metri și vreo 140 de kilograme. Atât. Nu știu cum mă cheamă în acte. Puteți să-mi spuneți Samson.”) consonează cu afecțiunea genetică, producând un personaj evident complex.

Privat de „hormonii fericirii” (serotonină și dopamină – dovadă și insuccesul școlar, lipsa de concentrare, motivație ș.a., „notele la școală mi s-au dus în jos”) dar cu siguranță nu și de cei steroizi (cortizol, testosteron), Samson întruchipează, pe

²² „Violența, vorba lui Quentin Tarantino, e o categorie estetică. Există o poezie a chiuvetelor smulse din perete și trântite în capul unui mafiot local. Însă există în contrapunct multe episoade pline de sensibilitate. Dozajul este pur și simplu perfect, iar scriitura este cinematografică.”, R. Boldea, *Art. cit.*

²³ Dar Gelu Diaconu, da: lectura lui găsește „similarități cu povestea biblică”: „Episodul *Nana Gabor* ne dă indicii că are asemănări cu *răzbunarea lui Samson* împotriva filistenilor [...] Cosmin concentrează două episoade din Biblie într-unul singur (primul este incendierea, cu ajutorul vulpilor, a grânelor filistenilor; al doilea este dărâmarea casei filistenilor), procedează care-i permite să ardă câteva etape și să meargă mai departe cu personajul său până la întâlnirea cu Dalila – Ilona și cu Olandezul, cel care joacă, într-un fel, ori rolul Dumnezeuului filistenilor, Dragon, ori pe cel al conducătorului acestui popor.”; așadar, „o carte care ar trebui citită cu creionul în mână și cu Biblia alături”, Gelu Diaconu, *Cartea în 2 minute: „Ca să nu se aleagă praful de toate”, de Cosmin Perța – autor invitat la FILIT 2024*, <https://omiedesemne.ro/cartea-in-2-minute-ca-sa-nu-se-aleaga-praful-de-toate-de-cosmin-perța-autor-invitat-la-filit-2024>[data accesării: 5 iunie 2025].

cale de consecință, cazul „clasic” al comportamentului (auto)distructiv, cu implicații în cele două clase majore de dependențe (de substanțe și de comportamente): „Adrenalina asta mi-o dau acum alcoolul și băutăle și n-aș putea fără ea.” În ecuație directă cu trauma, consumat inițial „pe post de anestezic, de medicament împotriva unei amintiri împovărătoare ori de remediu împotriva insomniei, coșmarurilor recurente ș.a.m.d., alcoolul ajunge să fie administrat în cantități impresionante și într-un ritm constant, convertindu-se într-un agent al devastării interioare și al decăderii ireversibile. Pe de o parte, el distruge, încet, dar sigur, identitatea materială, socială și spirituală a băutorului care poate ajunge, în timp, să se dezumanizeze complet. Pe de altă parte, când nu produce izolarea extremă a bețivului, îl transformă în abuzatorul de serviciu sau agresorul constant al celor care fie nu se pot apăra de accesele lui de violență, fie refuză să asiste, impasibili, la auto-distrugerea programată”²⁴. Alcoolismul tatălui duce inevitabil la moarte: „Oricum, 90% îi bea. Când luăm banii de la austrieci, primele săptămâni bea numai vodcă scumpă și face cinste la toți frânarii din oraș, că deh, cine-i ca el. Apoi, până la următoarea plată, bagă spirt, nici nu-l mai îndoaie cu apă, nici nu-l filtrează.”; „A murit tata. Ciroză, cum era de așteptat. A zis doctorul că o ducea de mulți ani pe picioare. Se mira că trăise atât. Cică nu mai avea nimic din ficat.”

Transgenerațional, constructul numit Samson se situează într-o structură de tip arborescent în care trauma pe filieră maternă (mama orfană de ambii părinți – morți violente, neașteptate, la o vârstă încă tânără: „bunicul murise de tânăr, când s-a răsturnat o căruță de lemne peste el”, „bunica... murise și mai tânără decât el – a făcut o infecție după ce a născut-o pe mama cu o moașă”), conjugată cu cea de pe filiera paternă („Tata nu avea părinți, fusese de la Casa de Copii și o cunoscuse pe mama în practica agricolă, unde a fost trimis de la Școala Industrială”) generează, evident, boală: a mamei (Marele C?²⁵ – „Eram mic, o conduceam pe mama la gară, mergea la tratament, la Cluj.”), a tatălui (alcoolismul), a lui Samson (afecțiunea genetică CIP, dependența de comportamentul distructiv).

Textul lui Cosmin Perța (alături de scrieri semnate de Tudor Ganea, Ligia Pârvolescu, Radu Găvan, Liviu G. Stan, Emilia Toma, Alexandru Lamba, Cosmin Leucuța, Anca Vieru ș.a.) este menționat de Emanuela Ilie în zona unor noi „teme de lucru pentru adictologi”, zonă care subscie și „nevoia patologică de cruzime, exercitată în varii contexte și implicit forme”, autoarea punctând un aspect simptomatic în literatura actuală: „Abuzul sistematic de violență – privată sau publică, familială ori socială, fizică, psihologică sau combinată – este

²⁴ Emanuela Ilie, *Patologii ale excesului. Dependență și traumă în proza postcomunistă*, în vol. Emanuela Ilie (coordonator), *Infernul cotidian. Imaginarul bolii în literatura română*, București, Editura Eikon, 2025, p. 84.

²⁵ Atunci când comentează „spitalizarea ca rit de trecere”, Emanuela Ilie subliniază – în baza numeroaselor analize asupra unui corpus larg de texte: „Cele mai comune reprezentări ale cancerului îl echivalează [...] cu dușmanul/ agresorul/ teribilul invadator.” V. Emanuela Ilie, *Memorialistica de boală. Cancerul și infernul cotidian*, în vol. Emanuela Ilie (coordonator), *Infernul cotidian. Imaginarul bolii în literatura română*, București, Editura Eikon, 2025, pp. 122-172. Cosmin Perța nu numește explicit boala mamei lui Samson ca fiind „Marele C”, dar – cel puțin în arealul geografic al Transilvaniei – faptul de a merge „la spital, la Cluj” echivala, în mentalul colectiv, cu verdictul cel mai pesimist.

problematizat în numeroase ficțiuni apărute la noi, într-un ritm ceva mai accentuat în ultimii câțiva ani (fapt simptomatic pentru o societate românească încă nedispusă să își recunoască racilele și cu atât mai puțin să își trateze serios tarele)”²⁶.

Romanul intră în mod evident sub incidența zonei *Trauma and Illness Studies*²⁷, știut fiind – cum accentuează Sorina Victoria – că „maladiile au fost percepute și interpretate simbolic, atribuindu-li-se semnificații morale, psihologice și chiar metaforice, ceea ce a condus, uneori, la stigmatizare și la o înțelegere distorsionată a suferinței umane. Fie că au reprezentat un catalizator pentru o transformare interioară și purificare spirituală, boala devenind un pretext pentru introspecție, izolare sau revelație, fie că au constituit metafore ale alienării și ale degradării fizice și psihice și alegorii ale rezistenței umane și ale absurdității existenței, maladivul nu a fost doar o condiție medicală în literatură, ci și un simbol complex, folosit pentru a explora teme profunde legate de existență, destin și societate.”²⁸ Episoadele autoreflexive din *Intermezzo I* și *II* explorează tocmai această zonă intersecțională: spectrul „generos” de afecțiuni și traume de care suferă Samson, familia lui, societatea, grupul/grupurile de apartenență, formele de reziliență pe care singur le identifică, deciziile rapide și instinctul de supraviețuire construiesc un personaj cu două „voci”: una narativă, alertă, dură, sincronă cu evenimentul povestit, o „voce” pentru care violența de limbaj e parte integrantă, ca semnificant al adicției de comportamentul violent, și o alta, matură, (auto)reflexivă, „tandă”, resemnată, care glosează cu privire la destin, alegeri, circumstanțe, istorii de familie („Eram un om rău. Fusesem un om rău, dar puteam fi și bun. Dacă voiam să se aleagă ceva din toate, dacă voiam ca nimicul pe care-l aveam să aibă totuși vreun sens, trebuia să devin un om bun. Așa m-am hotărât. Și-am adormit convins că se poate”; „Avem impresia că îi cunoaștem pe oamenii de lângă noi. Că ne cunoaștem părinții, prietenii, vecinii, că știm cine sunt și mai interesați ni se par oamenii pe care nu îi cunoaștem. Că ei o să apară și o să ne arate ce-i important, lucrurile pe care nu le cunoaștem. [...] Dar adevărul e că nu cunoaștem niciun rahat. Nu știm nimic, de fapt, despre cei de lângă noi.”).

Un „vigilante” cu PTSD?

Identitatea de tip „vigilante” a fost studiată de sociologi, psihologi, criminaliști, oameni ai legii ș.a. O definiție de dicționar înțelege un „justițiar” ca fiind „un membru al unui comitet de voluntari organizat pentru a suprima și

²⁶ Emanuela Ilie, *Patologii ale excesului. Dependență și traumă în proza postcomunistă*, în vol. Emanuela Ilie (coordonator), *Infernul cotidian. Imaginarul bolii în literatura română*, București, Editura Eikon, 2025, pp. 85-86. (pp. 60-93, tot studiul)

²⁷ Ca parte din eșafodajul teoretic al studiului său *Reprezentări ale maladivului în poezia Rodicăi Braga* (în vol. Emanuela Ilie (coordonator), *Infernul cotidian. Imaginarul bolii în literatura română*, București, Editura Eikon, 2025, pp. 359-374), Sorina Victoria sondează evoluția acestei arii a câmpului literar, pe urmele unor autori precum Neil Vickers, Susan Sontag, Michel Foucault etc., subliniind că „boala și suferința nu reprezintă doar limitări, ci și moduri prin care ființa ajunge să își conștientizeze propria condiție, «fragilitatea trupului» înseamnă și acceptarea vulnerabilității ca o condiție a existenței umane”, p. 372.

²⁸ *Ibidem*, p. 360.

pedepsi criminalitatea în mod sumar (când procesele legale sunt considerate inadecvate); *un autoproclamat făcător de dreptate* (s.n.)”²⁹. Studiile arată că indivizii pot internaliza o identitate de justițiar prin autopercepție, prin a fi genul de persoană care monitorizează cronic comportamentul celor din jur, căutând semne de încălcare a normelor, și care crede că este potrivit și justificabil din punct de vedere moral să pedepsească răufăcătorii fără autorizație formală³⁰. Acest pattern comportamental capătă în cazul personajului Samson variabilele particulare ale tranziției românești (în *Intermezzo II* este surprinsă esența dezolantă a acestei lumi: „Ultimul deceniu al secolului XX nu a fost blând cu oamenii de prin părțile noastre. Bani erau puțini și nu aveau nicio valoare. Cei mai mulți oameni erau săraci. Chiar și cei care avuseseră bani în comunism îi cam pierduseră odată cu inflația și demonetizarea leului.[...] adevărata problemă era mănecarea [...] Trichineloză, tuberculoză, salmonelă și listerioză circulau în voie pe câmpiile foametei.”). Ca un „vigilante”³¹ care își merită numele, Samson are latura lui sensibilă („Eu le zic fraieri, dar uneori îmi sunt chiar dragi. Și niciodată, dar niciodată nu m-am dat înapoi de la cuvântul dat. Dacă vreunul dintre cei care mi-au dat taxa are probleme, indiferent cu cine, îi rup mâinile.”) și, desigur, propriul set de norme morale. Între gesturile lui justițiare se numără bătaia administrată patronului de la barul Paradis (care plătea corupții din posturile-cheie ale instituțiilor orașului și care îl prinde că fură o mică parte din „taxa” destinată acelora), pedepsirea lui Fane Șmenaru (care îl extorcă pe Privighetoare și pe toată gașca lui de folkiști de câte 500 de mărci, ca să poată pleca în Franța) sau a valutiștilor și a lui Dodon; dacă actele enumerate se înscriu într-un soi de „justiție personală”, pedepsirea lui Gore, „șeful mafiei din Cluj” (cel care o violase pe sora unuia dintre prietenii lui, Vasilică) devine cu adevărat un act justițiar, cu atât mai mult cu cât este făcut fără știrea victimelor (ironia face ca, ulterior, același prieten să fie cel care îl trădează). Tot aici sunt de inclus salvarea tinerei Ilona din bordelul patronat de Olandez, precum și încercarea de a răzbuna moartea lui Mihai, o victimă colaterală a răzbunării aceluiși Olandez (proxenet, traficant de droguri, criminal).

²⁹ *Dicționarul Merriam Webster*, apud. Fan Xuan Chen, Ekin Ok, Karl Aquino, *Suffering saviors: Relationships between perceptions of interpersonal victimhood, the vigilante identity, and the monitoring and punishment of norm violators*, in „Personality and Individual Differences”, Volume 197, October 2022, 111794, <https://doi.org/10.1016/j.paid.2022.111794>

³⁰ Fan Xuan Chen, Maja Graso, Karl Aquino, Lily Lin, Joey T. Cheng, Katherine DeCelles, Abhijeet K. Vadera, *The vigilante identity and organizations*, in „Organizational Behavior and Human Decision Processes”, Volume 170, May 2022, 104136, <https://doi.org/10.1016/j.obhdp.2022.104136> *Get rights and content*

³¹ Termenul e folosit de Gelu Diaconu în comentariul citat în acest articol și confirmat de C. Perța atunci când declară, de exemplu, că „Samson e o construcție, un erou sau antierou care nu a existat niciodată, dar pe care mintea mea l-a creat încă de pe atunci (anii 90, n.n.) pentru că lumea aceea avea nevoie de un Samson, cum Gotham are nevoie de Batman.” V. Cosmin Perța: „Când e vorba despre un produs artistic, încercarea de a satisface pe toată lumea e calea sigură spre eșec”. Interviu cu Cosmin Perța de George Cornilă, în „Matca literară”, 11 iunie 2024, text disponibil online pe site: <https://matcaliterara.ro/cand-e-vorba-despre-un-produs-artistic-incercarea-de-a-satisface-pe-toata-lumea-e-calea-sigura-spre-esec/> [data accesării: 1 august 2025].

„Vigilantismul” protagonistului reiese și din analiza Grației Benga („Dacă trăiește într-o societate fără reguli (sau în care singura regulă e cea impusă de nevoia supraviețuirii) nu înseamnă că furia acumulată înlătură germenii dreptății. În câteva rânduri, Samson își pune viața în pericol pentru a împărți dreptate – așa cum știe el să o facă. La limită, antieroul se poate transforma în erou. E un damnat, dar greu de clasificat după gradul de oroare și de bine pe care-l întrupează. Pentru că înlăuntrul lui se petrece o dublă metamorfoză, care îl face să fie privit ca un excentric atât în ochii moralei curente, cât și măsurat de instrumentele răului de care e înconjurat”³²), care identifică resorturile fine ale miezului său luminos: „travaliul autoeducativ care îl smulge din subteranele unei specii dezonorante” și „procesul de internalizare a vinei devin simptomele conștiinței morale. De aceea, Samson nu provoacă silă. Nici milă. Mai presus de orice, e un personaj viu, care își ține cititorul alături. Până la capăt.”³³

Într-o „junglă” cum este lumea construită de Perța din detaliile cele mai fine (atât de fine încât unele s-ar putea să fie sesizate doar de cei care au trăit perioada, și nu ca maturi, dar ca tineri în formare), celor ca Samson nu le rămâne decât legea supraviețuirii, conjugată cu tulburarea de stres posttraumatic (PTSD), de care, evident, nu pare a fi străin: Pete Walker³⁴ descrie o tipologie a traumei pentru diagnosticarea diferențială și tratarea Tulburării de Stres Posttraumatic Complex (CPTSD); abordarea lui are în vedere patru structuri defensive de bază care se dezvoltă din răspunsurile noastre instinctive (de tip Luptă, Fugă, Înghețare și Adulație/ Lingușire/ Flatare) la abandonul sever și la traume (structuri pe care le numește „cei 4F”: *Fight, Flight, Freeze, Fawn*). Variabilele în modelul de abuz/neglijare din copilărie, ordinea nașterii și predispozițiile genetice duc la indivizi care „aleg” și se specializează în apărări narcisiste (luptă), obsesiv/compulsive (fugă), disociative (înghețare) sau codependente (adulație, flatare). Concentrarea către un răspuns de tipul celor 4F nu este doar încercarea inconștientă a copilului în curs de dezvoltare de a evita pericolul, ci și o strategie de a „cumpăra” o iluzie sau un minimum de atașament. Toți cei 4F sunt de obicei ambivalenți în ceea ce privește intimitatea reală, deoarece – arată Walker – relaționarea profundă le declanșează celor traumatizați flashback-uri emoționale dureroase (regresii instantanee și uneori prelungite în stările intense, copleșitoare ale abuzului și neglijării din copilărie: frică, rușine, alienare, furie, durere și/sau depresie).

Astfel de flashback-uri dureroase se găsesc adesea în discursul lui Samson („O vreme i-am umblat prin dulap [mamei]. Hainele aveau mirosul ei. Într-o zi m-am îmbrăcat cu o rochie galbenă a ei și umblam așa prin casă, nu mai voiam să o dau jos. Voiam să dorm în ea. Avea mirosul ei. Și atingând bumbacul subțire aveam impresia că ating pielea ei aspră. Tata s-a speriat. M-a întrebat ce fac. I-am spus că

³² Grațiela Benga, *O șansă în plus*, loc. cit.

³³ *Ibidem*.

³⁴ Psihoterapeut specializat în consilierea adulților traumatizați prin expunerea repetată la abuz și/sau neglijare timpurie; autor tradus în limba română: *Recuperarea în urma traumei, abuzului sau neglijenței emoționale. PTSD – 13 pași esențiali ai procesului de vindecare*, traducere în limba română de Sebastian Olar, Editura Herald, 2022.

mă face să mă simt bine. Că sunt fericit așa. Mi-a zis că el nu crește homalăi. A smuls-o de pe mine și a pus-o pe foc. Nu înțelegeam ce-am greșit și plângeam încontinuu. Atunci m-a băgat prima dată în ciubăr”) și merită o cercetare mai detaliată.

Apărarea 4F obișnuită oferă protecție împotriva altor răni cauzate de re-abandon, prin excluderea oricărui tip de relaționare vulnerabilă cu potențial de a readuce în prezent trăiri dureroase din copilărie (a fi atacat, nevăzut, neapreciat). Tipurile „luptătoare” (*Fight*) evită intimitatea reală prin alienarea înconștientă a celorlalți cu cererile lor furioase și controlante pentru nevoia, nesatisfăcută din copilărie, de iubire necondiționată; tipurile „fugitive” (*Flight*) rămân mereu ocupate și harnice pentru a evita potențialele interacțiuni declanșatoare; tipurile „înghețate” (*Freeze*) se ascund în camerele și în reveriile lor; iar tipurile „adulatoare” (*Fawn*) evită implicarea emoțională și potențiala dezamăgire abia arătându-se (în fapt, ascunzându-se în spatele personalităților lor „de ajutor”, ascultând excesiv, provocând excesiv sau exagerând), oferind mereu servicii celorlalți, dar fără a risca niciodată o (auto)expunere reală și posibilitatea unei respingeri mai profunde³⁵.

Identitatea de „vigilante” a lui Samson este un efect al PTSD: exceptând primii patru ani de viață (dovadă stau amintirile pozitive din perioada de până la moartea mamei), întregul lui parcurs este configurat de stresul supraviețuirii.

Un atare flashback rezolvă intertextual parte din structura interioară a personajului: între lecturile mamei din vremea cea fericită este și cea care oferă o cheie de lectură a romanului (al cărui ultim enunț este „Puteți să-mi spuneți Samson.”): „Odată mi-a povestit despre aventurile unui marinăr de pe o balenieră, cu un căpitan nebun obsedat de un cașalot alb. După ce a murit, am citit și eu cartea aia.” Plecarea în Germania (cu Ilona, o altă victimă a aceleiași lumi) devine un soi de Moby Dick: de câteva ori, Samson se vede cu aproape toți banii necesari în mână (10000 de mărci germane, „à l'époque”), dar de fiecare dată himera se îndepărtează în favoarea încă unei acțiuni, justițiar de obicei („După asta era gata pentru mine. [...] Mihai era pe conștiința mea. [...] Olandezul trebuia să moară. Altfel n-aș fi putut trăi eu cu mine și n-aș fi putut-o privi niciodată pe Ilona în ochi.”). Himera lui are aspect securizant, domestic („Am fi făcut copii și am fi avut o casă mică și primitoare, iar uneori am fi băut bere bună și am fi râs de cât de proști eram când eram tineri. Iar copiii noștri aveau să trăiască într-o lume bună și curată, nemțească, cu lege și ordine, cârnați și covrigi calzi, groși cât degetele mele.”; „Căsuța noastră o să fie cu mușcate la geam, cum am văzut la țipțeri, și o să avem o curte mică și în ea o să plantez un molid, să ne aducă aminte de casă.”) și, pe scurt, se rezumă la un singur gând: „Să fim fericiți. Să nu se aleagă praful de toate.”

³⁵ Pete Walker, *The 4Fs: A Trauma Typology in Complex PTSD*, text disponibil online pe site-ul personal al autorului: https://pete-walker.com/fourFs_TraumaTypologyComplexPTSD.htm [data accesării: 01 august 2025].

Finalul romanului e deschis, la fel cum deschise rămân și oportunitățile de dezvoltare a acestei cercetări³⁶. Scriitorul îl lasă pe cititor să decidă dacă Samson supraviețuiește sau nu³⁷. Corespondent ficțional al unui „Enghidu, prietenul meu, care ucise cu mine lei”³⁸, Samson-cel-care-nu-știe-cum-îl-cheamă-în-acte poate fi oricine, o victimă simbolică a unei lumi intrate în vrie. „Imaginarul bolii și întreaga serie a derivatelor conceptuale țin de un portofoliu universal de mare forță care, revizitat cronologic, s-ar putea lesne constitui într-o hartă a căderilor în trup experimentate, adesea în tandem, de autori și personaje”³⁹ – ne reamintește Diana Câmpan: la fel se întâmplă și cu imaginarul traumei. Trauma pierderii unui prieten „ucis în stradă”.

Bibliografie

Bibliografie de referință

Cosmin PERȚA, *Ca să nu se aleagă praful de toate. O poveste violentă*, Polirom, 2023, colecția „Ego. Proză”.

Bibliografie critică/sitografie

BÂLICI, Mihnea, *Samson scrie un roman*, <https://www.scena9.ro/article/cronica-roman-cosmin-perta-ca-sa-nu-se-aleaga-praful-de-toate> [data accesării: 3 iunie 2025].

BENGA, Grațiela, *Rețeaua. Poezia românească a anilor 2000*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2016, Colecția Aula Magna, Seria Filologie, pp. 310-313.

BENGA, Grațiela, *O șansă în plus*, în „Orizont”, serie nouă, anul XXXV, nr. 3 (1691)/martie 2023, p. 11.

BOLDEA, Remus, *Samson, prietenul meu*, în „Familia”, 19 iunie 2023, text disponibil online pe site <https://revistafamilia.ro/?p=7812> [data accesării: 3 iunie 2025].

CÂMPAN, Diana, *Prefață*, în vol. Emanuela Ilie (coordonator), *Infernul cotidian. Imaginarul bolii în literatura română*, București, Editura Eikon, 2025, pp. 9-14.

CHEN, Fan Xuan; Ekin OK, Karl AQUINO, *Suffering saviors: Relationships between perceptions of interpersonal victimhood, the vigilante identity, and the monitoring and punishment of norm violators*, in „Personality and Individual Differences”, Volume 197, October 2022, 111794, <https://doi.org/10.1016/j.paid.2022.111794>

CHEN, Fan Xuan; Maja GRASO, KARL AQUINO, Lily LIN, Joey T. CHENG, Katherine DECELLES, Abhijeet K. VADERA, *The vigilante identity and organizations*, in „Organizational Behavior and Human Decision Processes”, Volume 170, May 2022, 104136, <https://doi.org/10.1016/j.obhdp.2022.104136> [Get rights and content](https://doi.org/10.1016/j.obhdp.2022.104136)

³⁶ Mulțumiri colegului CS III dr. Andrei-Călin Zamfirescu de la Universitatea de Arte din Târgu-Mureș pentru sugestia de lectură în oglindă a romanului lui Cosmin Perța cu romanul *Jeg* al lui Irvine Welsh.

³⁷ „dacă va exista [un serial], cum sper, nu înseamnă că abandonez proiectul de a-l duce pe Samson mai departe într-un roman grafic și probabil că povestea de acolo ar putea fi baza unui sezon doi pentru eventualul serial. Samson e un personaj cu un potențial mare, care poate evolua în multe direcții, poveștile care se pot construi în jurul lui sunt nenumărate”, declară scriitorul în interviul luat de George Cornilă, *loc. cit.*

³⁸ *V. supra*, nota 4: ca resort al scrierii romanului, autorul vorbește despre „o datorie dublă [...] față de un vechi prieten al meu din acea perioadă, care a fost ucis în stradă”.

³⁹ Diana Câmpan, în *Prefață* la vol. Emanuela Ilie (coordonator), *Infernul cotidian. Imaginarul bolii în literatura română*, București, Editura Eikon, 2025, p. 10.

- DIACONU, Gelu, *Cartea în 2 minute: „Ca să nu se aleagă praful de toate”*, de Cosmin Perța – autor invitat la FILIT 2024, <https://omiedesemne.ro/cartea-in-2-minute-ca-sa-nu-se-aleaga-praful-de-toate-de-cosmin-perta-autor-invitat-la-filit-2024> [data accesării: 5 iunie 2025].
- ILIE, Emanuela, *Corpuri, exiluri, terapii*, prefață de Doru Scărlătescu, Iași, Cartea Românească Educațional, 2020.
- ILIE, Emanuela, *Patologii ale excesului. Dependență și traumă în proza postcomunistă*, în vol. Emanuela Ilie (coordonator), *Infernul cotidian. Imaginarul bolii în literatura română*, București, Editura Eikon, 2025, pp. 60-93.
- ILIE, Emanuela, *Memorialistica de boală. Cancerul și infernul cotidian*, în vol. Emanuela Ilie (coordonator), *Infernul cotidian. Imaginarul bolii în literatura română*, București, Editura Eikon, 2025, pp. 122-172.
- LAMBA, Alexandru, *Ca să nu se aleagă praful de toate, ci doar de acțiune*, în „Familia”, 4 august 2023, text disponibil online pe site <https://revistafamilia.ro/?p=8149>, [data accesării: 3 iunie 2025].
- PÎRJOL, Florina, *Pulp fiction by Cosmin Perța*, în „Timpul”, nr. 26/3 iunie 2023, text disponibil online pe site: <https://revistatimpul.ro/pulp-fiction-by-cosmin-perta/> [data accesării: 1 august 2025].
- TOKACS, Claudia, *Book to Screen: Pro TV va adapta “Ca să nu se aleagă praful de toate” de Cosmin Perța. Romanul a câștigat prima competiție a cărților bune de filmat*, <https://rasfoiala.com/2024/06/05/book-to-screen/> [data accesării: 20 iunie 2025].
- ȚINCU, Radu, *Învinge dependența. Ghid de înțelegere, prevenție și recuperare*, București, Bookzone, 2024.
- VICTORIA, Sorina, *Reprezentări ale maladivului în poezia Rodicăi Braga*, în vol. Emanuela Ilie (coordonator), *Infernul cotidian. Imaginarul bolii în literatura română*, București, Editura Eikon, 2025, pp. 359-374.
- WALKER, Pete, *The 4Fs: A Trauma Typology in Complex PTSD*, text disponibil online pe site-ul personal al autorului: https://pete-walker.com/fourFs_TraumaTypologyComplexPTSD.htm [data accesării: 01 august 2025].
- ***, Canalul „Dăm o carte?”: *O poveste despre suferință și violență* https://www.youtube.com/watch?v=oFKZ_jVS6xo [data accesării: 7 iunie 2025].
- ***, *Trei răspunsuri despre romanul „Ca să nu se aleagă praful de toate” de la autorul lui, Cosmin Perța*, în „Familia”, 4 mai 2023, text disponibil online pe site: <https://revistafamilia.ro/?p=7377> [data accesării: 21 iunie 2025].
- ***, *Cosmin Perța: „Când e vorba despre un produs artistic, încercarea de a satisface pe toată lumea e calea sigură spre eșec”*. Interviu cu Cosmin Perța de George Cornilă, în „Matca literară”, 11 iunie 2024, text disponibil online pe site: <https://matcaliterara.ro/cand-e-vorba-despre-un-produs-artistic-incercarea-de-a-satisface-pe-toata-lumea-e-calea-sigura-spre-esec/> [data accesării: 1 august 2025].
- ***, *Cosmin Perța: „Cred că mesajul cărții e problema cititorului”*, în „Ficțiunea” (Invitații lui Zenob), nr. 156/67-68 (serie nouă)/10 aprilie 2023, text disponibil online pe site: <https://fictiunea.ro/2023/156/art4/> [data accesării: 1 august 2025].